

Креирање читалачких навика и читалачког укуса у библиотеци као услов идентитета библиотеке и корисника

«Не бих волео да сам ја овде да бих „додао мало душе“. Прекидање веза друштвене интеграције, које сви траже од културе да их поново повеже, директна је последица једне политике, економске политике. Од социолога се често очекује да поправе оно што су економисти покварили»

Пјер Бурдије, Сигнална светла; Сигнална светла 2

Претпоставка рада је да библиотеке у Србији осцилирају од конзервативно идеолошког пута до неолибералног тржишта што проблематизује улоге библиотекара и корисника као и појам укуса и одабир садржаја који се нуде публици.

ОД КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ ДО РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

- ▶ У студији *Држава и култура* се наводи да је типично за наведени временски оквир (од Краљевине Србије до Републике Србије), чињеница да културом управљају државни органи управе. Разлог за то је што се у време стварања националних држава у свету, културном политиком (и била је искључиво у њеној надлежности) почела бавити држава, односно, она је давала политички, законски и финансијски легитимитет. Те фазе се више разликују на основу државног уређења а мање према историјском периоду.
- ▶ У Србији су постојале монархистичке национално-еманципаторске културне политике (Краљевина Србија, Краљевина СХС, Краљевина Југославија), а након тога и културне политике ФНЈ, СФРЈ и треће Југославије. У монархистички уређеној Србији национално еманципаторски модел поклапао са истоименим доминантним европским моделом. Од настанка ФНРЈ када се догодила потпуна абрагација права, тачније, сви дотадашњи правни прописи су изгубили своје важење и снагу. Потом ступа на сцену културна политика друге Југославије са циљем укидања разлика, уметност је у служби идеологије. Типична појава која је уследила је Агитпроп – апарат агитације и пропаганде. Педесетих година почиње тренд модернизације и демократизације културе. Следећи период је самоуправљање, где се иде на парадржавни модел одлучивања у култури. Основане су самоуправне интересне заједнице. Потом фаза „блокиране транзиције“ треће Југославије 1989 – 2000 има основну карактеристику дисконтинуитета у култури, према европским трендовима и региону југоисточне Европе. Ратом и након бомбардовања 1999. године, сви потенцијали па и културни су стављени у службу војне одбране. Паралелно се јављају алтернативне уметничке и културне форме, насупрот етатизму, следи помоћ Фонда за отворено друштво и невладиних организација

Присутне претпоставке Пјера Бурдијеа, француског социолога који види културне институције као део поретка, идеологије, ослањајући се на школски капитал запослених и корисника

За потребе рада се држимо само појединих делова Бурдијеовог учења о дистинкцији и укусу да бисмо разумели положај културних институција. Како то ми, формирамо читалачки укус публике? Пјер Бурдије је био француски социолог, антрополог, филозоф и ангажован интелектуалац. Био је радикални критичар неолиберализма и глобализације. За овај рад је суштински важно дело *Дистинкција: друштвена критика суда*. Претпоставља се да иза сваког сукоба надређених и подређених класа стоји велика културна разлика. Различитој позицији у друштву одговара различит животни стил па самим тим и прилаз културним институцијама, уметничким делима и „конзумирању“ културе. Поседовање различитих предмета подразумева одласке на различита места и догађаје – дакле симболично се присваја материјално и просторно. Библиотека као институција пружа простор али њен садржај се не узима као када се у галерији купује уметничко дело и тиме постајемо власници, дело припада само нама и сврстава нас на посебно место. Диспозиција класа није субјективна него објективна – објективност изграђена обитавањем појединца у свету који је само делимично отворен и слободан. Бурдије сматра да се друштвене класе више разликују по степену познавања легитимне културе. Ту долазимо до школства, јер дистанца према уметничким делима и културним производима јесте једнака дистанци школског капитала. Дакле, компетенција, укус, јесу производ образовања. Овде долазимо до упоришта самог рада, образовање нам говори како и шта, те тако и библиотека на основу школског капитала сваког појединца формира укус и ту смо код оног света делимично отвореног и слободног.

Разлике при школским квалификацијама стварају реалне разлике што води колективно признатом, подржаном и пожељном!

Супротно харизматичној идеологији која укусе у материји легитимне културе сматра природним даром, научно посматрање показује да су културне потребе производ едукације – све навике: посећивање изложби, књижевних вечери, читање...и наклоности читању, ликовној материји и слично су повезане степеном образовања и друштвеним пореклом.

Модерна библиотека у 21 . веку

По Питеру Брофију и његовом делу *Библиотека у 21. веку*, иде се ка постулатима савремене библиотеке која не само да чува, него све више даје информације и пружа разноврсне услуге. Више ће се радити о приступу и менаџменту знања него о поседовању. Иако је публика слободна, имамо својеврсну парадоксалну позицију – када препоручујемо Горана Петровића, Ника Кејва и слично, ми као библиотекари, умањујемо демократичност институције. Чињеница је да систем ако не жели да се уруши он мора имати чврсту хијерархију, структуру и зидове који га чувају. Ако се мења, он више не бива систем. Тако се чини да библиотека као један систем мора и опстаје у модерном времену остављајући простор за алтернативно, маргинално, слабо популарно и „потпуно неисплативо на тржишту“. Има пасивних и активних корисника, али библиотекари својим улогама од препоруке до креирања радионица и нових садржаја имају врло тешку и одговорну улогу. Препоручити нешто значи усудити се, имати знање, вољу, ентузијазам, радну етику и пре свега емпатију и љубав према свом послу.

Брофи то илуструје ситуацијом где „добивање приступа“ може бити активни или пасивни процес – „вуци“ значи доћи и узми, „гурај“ значи изволите, шта желите.

Планета читалац

У зборнику *Планета читалац*, аутор Хавијер Валбуена Родригес, говори да пре стварања библиотеке треба упознати окружење и публику. Јавна библиотека је окосница културног развоја једног подручја. Библиотека успоставља процесе и процедуре без којих корисник не би дошао до жељеног садржаја или пак, потребног. Он је то илустровао градићем поред Саламанке са око 6.000 становника где је изграђен центар који би обогатио градић културним ресурсима. Циљ је био смањење јаза сеоског и градског становништва. Врло захтеван посао од прилика на терену, могућности, ставова становника, што је све утицало чак и на сам дизајн зграде! Читање је било окосница ове Фондације.

Ово је пример библиотеке потпуно различите од овдашњих али са истим циљем

Различитост...

Библиотека шабачка као чувар традиције, од конзервативно идеолошког пута преко неолибералног тржишта, у оквирима датог, може се и треба упоредити са библиотеком о којој се говори као о „Библиотеке у Единбургу мењају животе“, иначе, текст је у зборнику *Планета читалац*.

1. Шампион у читању
2. Затворска библиотека у Сонтену
3. Устани и крени
4. Веза са библиотекама у Единбургу

Разлог поређења јесте време настанка ових библиотека, профил корисника и резултати до којих се дошло. Наизглед различите, обе установе имају своје програме за све, с тим што Библиотека шабачка богата традицијом и наслеђем такође носи бремене тешких времена и ригидних идеологија.

Рад са публиком, Библиотека шабачка

Визија, мисија су у служби грађана и традиције

Шабачка библиотека током свог трајања има усуд да осцилира и опстаје са више или мање успеха између легитимног и своје визије која је шаролика, богата и чини се, носи у себи по сан сваког библиотекара и жељу корисника.

Притом, библиотечки наратив је јако оптерећен јер таква једна установа бива мост између наслеђеног, па и идеологије и модерног српског друштва.

Програми Библиотеке шабачке, набавна политика, радионице, успешна дигитализација, ревизије фонда, скенирање старе грађе, стално проширивање услуга публици – та прича заиста нема краја нити се крај жели...

Како смо дошли догде?

У раду су коришћени компаративни, историјски и метод посматрања са учествовањем.

Оно што нам говори да се може ван система, ван датог

Радионице за младе

- ▶ Клуб рецитатора
- ▶ Драмска секција
- ▶ Изложбе, књижевне вечери, предавања, дебате, концерти, програми за децу и младе, научни скупови, заступљеност у медијима, сарадња са другим установама
- ▶ Пројекат „Рођени за читање“
- ▶ Пројекат „Подршка деци и породици из осетљивих друштвених група у пружању једнаких могућности за учење и развој“
- ▶ Четири постер пројекта Библиотеке шабачке су добили позив за гостовање у Хелсинкију, од стране ИФЛА е

Ово је само део наше приче...прича која нема крај, оквире, нити даје да јој се намеће идеолошки или било какав други наратив осим оног што чини културу и идентитет

Иницијатива...

Како професори Стокић Симончић и Вучковић кажу – јесте очигледно одсуство консеквентности државне стратегије али није нужно да у Републици Србији нема информационе писмености као и потребе за образовањем и читањем

Увек имамо иницијативе, пројектно организовање, рад у међународним асоцијацијама...

Коначно, ако заједница не препознаје потребе за библиотеком, намеће нам се државни апарат као нужно решење

Библиотеке пружају најширу могућност за доживотно образовање и разоноду!

Хвала на пајсњи

АНА ПАВИЋ, БИБЛИОТЕКА ШАБАЧКА